

Необхідність оновлення навчальної програми додипломної медичної освіти у зв'язку з пріоритетністю загальної практики—сімейної медицини

Л.С. Бабінець, І.О. Боровик, Н.І. Корильчук, Н.Є. Боцюк, Є.М. Стародуб, О.О. Воронцов, С.С. Рябоконь, Б.О. Мігенько, В.М. Творко, О.Р. Ясній

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»

Стаття присвячена практичним пропозиціям щодо розроблення національної мультидисциплінарної програми викладання дисципліни «Загальна практика—сімейна медицина» на додипломному рівні. Актуальними аспектами створення такої програми є акцент на мотиваційних моментах щодо пріоритетності впровадження сімейної медицини, посилення практичної орієнтованості викладання і наукової доказовості навчального контенту, що відповідає реальному запиту українського суспільства.

Ключові слова: навчальна програма, додипломна медична освіта, загальна практика—сімейна медицина, первинна медична допомога.

Впровадження сімейної медицини (СМ), як самої економічної моделі надання первинної медичної допомоги (ПМД), що доказово доведено багаторічним міжнародним досвідом, є справжньою потребою часу в умовах українських реалій [1, 4]. Важливою складовою мети ефективної кадрової політики у сфері медицини має бути забезпечення системи охорони здоров'я України лікарями загальної практики—сімейними лікарями (ЗП—СЛ) [6, 9], які повинні бути правильно мотивовані і професійно підготовлені для надання адекватної фахової максимально наближеної до пацієнта ПМД [2, 5, 11].

Мета дослідження: на основі аналізу навчальної програми та досвіду викладання на додипломному рівні загальної практики—сімейної медицини запропонувати перспективні напрямки оновлення навчальних програм.

У всіх студентів-медиків незалежно від того, на якому рівні надання медичної допомоги вони будуть працювати у майбутньому, на додипломному етапі медичної освіти необхідно сформувати філософію сімейного лікаря: лікар ЗП—це особливий спеціаліст [3, 7, 10], який:

- надає допомогу населенню протягом усього життя людини;
- є багатопрофільним спеціалістом (не просто терапевтом, але й педіатром, хірургом, неврологом тощо у межах функціональних повноважень);
- є менеджером, формувачем маршруту пацієнта, експертом у визначенні працездатності та ін.

На IV з'їзді сімейних лікарів України було піднято питання щодо неефективності існуючої на даний момент програми викладання сімейної медицини на додипломному рівні та необхідності розроблення нової, яка б сприяла реальному формуванню філософії лікаря первинної ланки медичної допомоги, особливо сімейного лікаря, у всіх майбутніх лікарів незалежно від їхньої подальшої спеціалізації. Це було внесено окремим пунктом до резолюції з'їзду, а пізніше публічно обговорено і підтверджено на засіданні правління Української асоціації сімейної медицини у рамках

щорічної науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сімейна медицина — фундамент охорони здоров'я України», яка відбулася 22–23 жовтня 2015 року в Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика (Київ).

Враховуючи необхідність розроблення і затвердження нової державної типової навчальної програми дисципліни «ЗП—СМ» на додипломному рівні, пропонуємо:

- викладання дисципліни «Загальна практика—сімейна медицина» на додипломному рівні проводити на VI курсі навчання (11–12 семестри) медичних факультетів;
- збільшити кількість виділених на викладання «Загальної практики—сімейної медицини» годин з 90 (із них 50 аудиторних) згідно з діючою типовою програмою від 2009 року до 360 (із них 210 аудиторних);
- збільшення навчальних годин провести за рахунок переорієнтації навчальних годин базових кафедр (внутрішньої медицини, хірургії, педіатрії, акушерства та гінекології);
- виробничу амбулаторну практику студентів V курсу вищих медичних закладів у повному обсязі закріпити за кафедрами загальної практики—сімейної медицини додипломного рівня викладання;
- відпрацювання практичних навичок та вмінь із дисципліни «ЗП—СМ» проводити на базі центрів первинної медико-санітарної допомоги у містах та у навчально-практичних центрах первинної медико-санітарної допомоги в сільській місцевості;
- розглянути можливість впровадження попередньо розроблених курсів за вибором «Організаційні основи сімейної медицини» на IV–V курсах навчання (Київ, 2014).

Ці пропозиції були доопрацьовані у подальшому в процесі практичної роботи у галузі медичної освіти та обговорені з фахівцями ПМД. Фахівці медичної освіти у галузі ПМД та СМ запропонували наступні кроки, які базуються на позитивних тенденціях наявної системи медичної освіти України:

1. У програми викладання всіх кафедр медичних факультетів, особливо клінічного спрямування, внести зміни мотиваційного характеру щодо пріоритетності СМ.
2. Посилити практичну орієнтованість існуючої системи медичної освіти шляхом виконання наскрізної програми формування практичних навичок за фахом «ЗП—СМ» з відпрацюванням цих навичок на клінічних базах вузів, які якісно модернізувати. Така державна наскрізна програма була модернізована і затверджена у 2016 році МОЗ України [8].
3. Розробити національну мультидисциплінарну програму викладання дисципліни «ЗП—СМ» на додипломному рівні. За основу було запропоновано узяти попередньо розглянуту і рекомендовану Українською асоціацією сімейної медицини програму (опробована протягом 17 років у ДВНЗ

«Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України») з наявним комплектом методичного забезпечення трьома мовами. Навчальну програму було створено за рахунок годин і викладацького складу базових дисциплін – внутрішні хвороби, педіатрія, хірургія, акушерство та гінекологія – з викладанням дисципліни на VI курсі. Програма розрахована на відпрацювання основних ключових питань роботи лікаря ЗП на прикладі основних найбільш поширених нозологій (гострі респіраторні захворювання, артеріальна гіпертензія, ішемічна хвороба серця, остеоартроз, пептична виразка шлунка і 12-палої кишки, цукровий діабет, ожиріння, бронхіальна астма, пневмонія тощо) та проблем (календар щеплень, ведення дітей різних вікових груп, ведення фізіологічної вагітності, діагностика гострої хірургічної патології в амбулаторних умовах, методи контрацепції і планування сім'ї та ін.) у практиці ПМД. Програма відповідає 7 кредитам ECTS за міжнародними стандартами.

4. Затвердити програму амбулаторної виробничої практики студентів V курсу медичного факультету з відпрацюванням її на клінічних базах на рівні ПМД під контролем кафедр сімейної медицини.

Запропоновані зміни не передбачають додаткових економічних витрат, можуть бути проведені за рахунок переорієнтації наявних навчальних годин і без залучення додаткових кадрів, що є суттєвим в умовах скорочення аудиторних годин у зв'язку із введенням у дію норм нового Закону «Про вищу освіту».

Важливим кроком на шляху практичної реалізації даних пропозицій запропонованих на засіданні профільного комітету Верховної Ради України, є наступні:

– на рівні МОЗ України сформувати робочу групу із за-

лученням фахівців базових клінічних кафедр, сімейної медицини, а також представників Української асоціації сімейної медицини для внесення змін до системи додипломної медичної освіти;

– ініціювати розробку і затвердження державної національної мультидисциплінарної програми викладання загальної практики–сімейної медицини на додипломному рівні;

– сприяти на рівні МОЗ і МОН відкриттю аспірантури за спеціальністю «загальна практика–сімейна медицина» у медичних вузах за відсутності захищених докторів медичних наук за цим фахом для забезпечення профільних кафедр відповідними науково-педагогічними кадрами.

Практичні пропозиції фахівців системи вищої медичної освіти, активістів професійної асоціації сімейної медицини повинні бути почуті на рівні керівних структур законодавчої та виконавчої влади нашої держави та імплементовані у практику системи охорони здоров'я і медичної освіти.

ВИСНОВКИ

Розроблення національної мультидисциплінарної програми викладання дисципліни «Загальна практика–сімейна медицина» на додипломному рівні з акцентом на мотиваційні моменти щодо пріоритетності впровадження сімейної медицини, а також посилення практичної орієнтованості викладання і наукової доказовості навчального контенту є нагальною потребою часу, відповідає реальному запиту українського суспільства.

У перспективі подальших досліджень є доцільним детальне розроблення основних блоків навчальної програми викладання загальної практики–сімейної медицини, обмін досвідом щодо практичного впровадження програми, обговорення дискусійних аспектів.

Необходимость обновления учебных программ додипломного медицинского образования в связи с приоритетностью общей практики–семейной медицины

Л.С. Бабинец, И.О. Боровик, Н.И. Корилюк, Н.Е. Боцюк, Е.М. Стародуб, А.А. Воронцов, С.С. Рябоконь, Б.О. Мигенько, В.М. Творко, О.Р. Ясний

Статья посвящена практическим предложениям по разработке национальной мультидисциплинарной программы преподавания дисциплины «Общая практика–семейная медицина» на додипломном уровне. Актуальными аспектами создания такой программы является акцент на мотивационных моментах относительно приоритетности внедрения семейной медицины, усиление практической ориентированности преподавания и научной доказательности учебного контента, соответствует реальному запросу украинского общества.

Ключевые слова: учебная программа, додипломное медицинское образование, общая практика–семейная медицина, первичная медицинская помощь.

The necessity of undergraduate medical education syllabus renewal as a result of the priority of general practice and family medicine

L.S. Babinets, I.O. Borovyk, N.I. Korylchuk, N.I. Botsyuk, Ye.M. Starodub, O.O. Vorontsov, S.S. Ryabokon, B.O. Mihencko, V.M. Tvorko, O.R. Yasniy

This article is devoted to practical proposals for the development of national multidisciplinary syllabus of teaching «General practice–family medicine» at the undergraduate level. Relevant aspects of syllabus creation are the accent on motivating forces concerning the priority of Family Medicine introduction, the intensification of practical direction in teaching process and scientific evidence of academic content that corresponds to practical demands of Ukrainian society.

Key words: syllabus, undergraduate medical education, general practice, family medicine, primary care.

Сведения об авторах

Бабинец Лилия Степановна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: lilyanet@tut.by

Боровик Ирина Олеговна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: boroter@mail.ru

Корилюк Неонилла Ивановна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

Боцюк Наталия Евгеньевна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14; тел.: (067) 352-18-82. E-mail: bned@mail.ru

Стародуб Евгений Михайлович – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

Воронцов Александр Александрович – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

Рябоконь Светлана Степановна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14; тел.: (050) 186-60-60. E-mail: svetaryabokon@mail.ru

Мигенько Богдан Орестович – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

Творко Вадим Михайлович – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

Ясний Оксана Романовна – Кафедра первичной медико-санитарной помощи и общей практики–семейной медицины Тернопольского государственного медицинского университета имени И.Я. Горбачевского, 46023, г. Тернополь, ул. Купчинского, 14. E-mail: pmsd-ter@ukr.net

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барна О.М. Сімейна медицина в Україні: від освітньо-організаційних процесів до публічного обговорення / О.М. Барна, А.Я. Базилевич, Т.Г. Лемзякова, Н.В. Снігир, С.О. Величко, В.Є. Сабадаш, Г.Д. Кіржнеря, Я.В. Корост, В.П. Фазлєєва // Ліки України. – 2015. – № 2 (188). – С. 58–63.
2. Ковальчук Л.Я. Проблеми кадрового забезпечення первинної ланки охорони здоров'я та можливі шляхи їх вирішення / Л.Я. Ковальчук // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2012. – № 2. – С. 30–35.
3. Успіхи і проблеми викладання сімейної медицини на додипломному етапі: досвід Тернопільського державного медичного університету / Л.С. Бабінець, І.О. Боровик, Н.Є. Боцюк [та співавт.] // Сімейна медицина. – 2013. – № 4. – С. 28–31.
4. Черешнюк Г.С. Проблемні питання підготовки лікарів загальної практики-сімейної медицини в період реформування в пілотному регіоні / Г.С. Черешнюк // Сучасні медичні технології. – 2013. – № 2. – С. 125–128.
5. Вороненко Ю.В. Нормативно-правовое обеспечение семейной медицины в свете реформы здравоохранения Украины / Ю.В. Вороненко, О.Г. Шекера // Здоровье общества. – 2013. – № 1. – С. 15–22.
6. Аналіз проблем кадрового забезпечення первинної медичної допомоги в контексті реформування галузі охорони здоров'я в Україні / Ю.В. Вороненко, Н.Г. Гойда, О.Г. Шекера // Здоров'я суспільства. – 2013. – Т. 2, № 2. – С. 14–21.
7. Богомаз В.М. Оцінка досвіду навчання лікарів за кордоном на етапі безперервного професійного розвитку / В.М. Богомаз, П.В. Римаренко, О.І. Могила // Український медичний часопис. – 2012. – № 6 (92).
8. Колесник Ю.М. Шляхи оптимізації підготовки лікарів загальної практики сімейної медицини на додипломному етапі відповідно до наскрізної програми / Колесник Ю.М., Нерянов Ю.М., Михайловська Н.С. // Запорожский медицинский журнал. – 2014. – № 1 (82). – С. 109–112.
9. Михайловська Н.С. Сучасні аспекти підготовки лікарів загальної практики у вищих медичних навчальних закладах / Н.С. Михайловська // Здоров'я ребенка. – 2014. – № 2. – С. 137–139.
10. The Influence of Academic Discourses on Medical Students' Identification With the Discipline of Family Medicine / С. Rodríguez, S. Lypez-Roig, T. Pawlikowska [et al.] // Acad Med. – Nov 18. [Epub ahead of print] – 2014.
11. Undergraduate medical education in general practice/family medicine throughout Europe – a descriptive study / M. Brekke, F. Carelli, N. Zarbailov [et al.] // BMC Med. Educ. – 2013. – Vol. 13. – P. 157.

Стаття постуила в редакцію 21.09.2016